

De natuur in het geding

Over toekenning van rechten aan de natuur*

Mr. M.A.M. Bury**

1. Inleiding

In 1988 spoelden er onder mysterieuze omstandigheden ongeveer vijftienduizend dode zeehonden aan op de stranden van de Noord- en Oostzee. Aangenomen werd dat titanium en andere zware metalen die werden geproduceerd als bijproducten van een West-Duits lood- en verfbedrijf hiervan de oorzaak waren. Deze metalen werden verbrand en met een vergunning van de West-Duitse overheid gedumpt op volle zee. In principe kon iedere kuststaat die aan dezelfde zee grensde West-Duitsland ter verantwoording roepen. Maar zolang schade plaatsvond in de gemeenschappelijke ruimte of alleen het leven in de gemeenschappelijke ruimte beïnvloedde, ontbrak een overkoepelende autoriteit en deden zich bovendien de nodige justitiële belemmeringen voor. Andere kuststaten veroorzaakten zelf net zo goed vervuiling aan en in de volle zee en zo kon Duitsland zich met een *unclean hands*-verdediging verweren op grond van het feit dat alle partijen zich schuldig maakten aan vervuiling. Uiteindelijk was het een groep Duitse milieuvocaten die een rechtszaak aanspande met de zeehonden als eisers en die zichzelf als voogd voor de zeehonden en het hun omringende ecosysteem opwierp.¹ Zoals te verwachten weigerde de Duitse administratieve rechtbank de zeehonden *locus standi* op grond van het feit dat zij geen (natuurlijke of rechts)personen waren en er geen speciale wetgeving bestond die *standing* in hun naam toestond.²

Deze zaak is een van de vele voorbeelden die getuigt van een juridisch vacuüm in de milieu- en natuurbescherming. Ontwikkelingen in de milieubescherming, het milieubeleid, het (internationale) milieurecht en de internationale samenwerking ten spijt, (b)lijkt de achteruitgang van het milieu niet te stuiten en niet zelden een onomkeerbaar proces. Er zijn dermate veel voorbeelden in de statenpraktijk waarbij het milieu wordt opgeofferd voor economische groei, dat een gewoonterechtelijk beginsel dat activiteiten binnen hun grondgebied geen milieuschade mag veroorzaken niet tot ontwikkeling komt.³ Het Inter-

* Dit artikel is een bewerking van een hoofdstuk uit de niet-gepubliceerde masterscriptie ter afronding van de master Arubaans recht aan de Universiteit van Aruba. De auteur bedankt prof. mr. dr. M.A. Heldeweg en mr. dr. V.V.R. van Bogaert voor hun opmerkingen. Voor de inhoud van dit artikel blijft de auteur volledig verantwoordelijk.

** Mr. M.A.M. Bury is een alumnus van de Universiteit van Aruba en is werkzaam als docent aan diezelfde universiteit.

1 Verwaltungsgericht Hamburg 15 augustus 1988 (*Seehunde v. Bundesrepublik Deutschland*).

2 Ch. Stone, *The gnat is older than man. Global environment and human agenda*, Princeton: Princeton University Press 1993, p. 85-88.

3 A. Nollkaemper, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2011, p. 382.

nationaal Gerechtshof, dat in 1993 een speciale kamer instelde voor milieuzaken, kreeg tot 2006 geen enkele zaak te behandelen en werd om die reden niet langer gehandhaafd.⁴ De verbroekeling van het internationaal milieurecht in een veelheid van multilaterale verdragen en de niet-naleving ervan op zowel internationaal als nationaal niveau vormen grote knelpunten in de bescherming van natuur en milieu.⁵

Wordt het niet tijd om voor het behoud van de aarde en haar levensvormen een andere weg in te slaan? De laatste tien à vijftien jaar ontwikkelt zich een geheel nieuwe zienswijze met betrekking tot de plaats die de mens binnen de natuur inneemt: van de mens als eigenaar en heerser over de natuur, naar de mens als onderdeel van de natuur. De wederzijdse afhankelijkheid wordt (her)ontdekt, en dat leidt onder meer tot het idee van een ecologische dimensie van mensenrechten.⁶ Ook de ondertekening van *The Amsterdam Declaration on Earth System Science 2001*,⁷ de *Proposal Universal Declaration of the Rights of Mother Earth*⁸ van 2010 en diverse (inter)nationale bewegingen die rechten aan de natuur toekennen⁹ duiden op een koerswijziging.

Deze bijdrage beoogt de vraag te beantwoorden of er rechten aan de natuur kunnen worden toegekend. Allereerst wordt gekeken naar de juridische mogelijkheden voor het bewerkstelligen van rechten van de natuur (par. 2) en vervolgens naar de mogelijke inhoud van deze rechten (par. 3), met bijzondere aandacht voor voogdijschap over de natuur (par. 3.1), schadeaanspraken (in naam) van de natuur (par. 3.2) en beheerde fondsen van de natuur (par. 3.3). Het geheel wordt afgesloten met een blik op Aruba en de rechten van zijn natuur (par. 4) en een conclusie (par. 5).¹⁰

2. Juridische mogelijkheden voor rechten van de natuur

In 2008 voerde Ecuador een grondwetswijziging door, waarin de rechten van de natuur werden erkend en verankerd. Sindsdien wordt deze grondwet beschouwd als de eerste grondwet waarin de rechten van de natuur expliciet zijn vastgelegd.¹¹

- 4 ICJ, chambers and committees, <www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1&p2=4> (laatst geraadpleegd 12 juli 2016).
- 5 M. Bury, *De natuur in het geding. Over rechten van de natuur en het (inter)nationaal milieurecht* (master Universiteit van Aruba) 2014, p. 23-44.
- 6 K. Bosselman, *Human rights and the environment: redefining fundamental principles?* Paper presented at the Environmental Issues and Legal Process Conference 1999, p.31, <www.ais.up.ac.za/health/blocks/HET870/Fundamentalprinciples.pdf> (laatst geraadpleegd 18 juli 2016).
- 7 <www.igbp.net/about/history/igbp19872011.4.1b8ae20512db692f2a680001329.html>, zie het kopje '2001 Amsterdam declaration on Earth Science' (laatst geraadpleegd 12 juli 2016).
- 8 Proposal Universal Declaration of the Rights of Mother Earth, <<http://pwccc.wordpress.com/programa/>> (laatst geraadpleegd 12 juli 2016).
- 9 J.E. Lovelock, *A new look at life on Earth*, Oxford: Oxford University Press 2000, p. 144; zie ook Center for Earth Jurisprudence, <<http://earthjuris.org>> (laatst geraadpleegd 24 mei 2016).
- 10 Bury 2014, p. 47-67 en 73-79.
- 11 Grondwet van Ecuador 2008, <<http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Ecuador/english08.html>> (laatst geraadpleegd 23 mei 2016).

Mr. M.A.M. Bury

In de preambule van deze grondwet wordt een nieuwe manier van leven in co-existentie met de natuur aangekondigd. De grondwet erkent hierbij een aantal rechten van de natuur. Hierbij heeft de natuur die rechten, welke de grondwet erkent (art. 10). Dit gebeurt in vier artikelen. Het recht op eerbiediging van haar bestaan en voor het onderhoud en de regeneratie van haar levenscyclus, structuur, functies en evolutionaire processen, waarbij iedereen een beroep kan doen op de overheid (een *actio popularis*) om deze rechten af te dwingen (art. 71). Het recht om te worden hersteld (art. 72). Het recht op preventieve en restrictieve maatregelen van de overheid die het uitsterven van soorten, de vernietiging van ecosystemen en de permanente wijziging van natuurlijke cycli voorkomen, waarbij de invoering van organismen en organisch en anorganisch materiaal dat het genetisch materiaal definitief kan wijzigen, verboden is (art. 73). En tot slot het recht van personen, gemeenschappen, volkeren en naties de voordelen van het milieu en de natuurlijke rijkdom te genieten, om zo een goed leven te kunnen leiden. Productie, levering, gebruik en ontwikkeling worden hierbij geregeld door de staat en geschiedt niet op grond van toe-eigening (art. 74).

In 2011 won 'de natuur' in Ecuador haar eerste rechtszaak, in de zaak *Vilcabamba versus het bestuur van de provincie Loja*.¹² Het ging hierbij om verbredingswerkzaamheden aan de snelweg tussen de stad Vilcabamba en de stad Quinara. Door het weghalen en storten van onder andere rotsen en puin in de Vilcabamba-rivier en omgeving werd schade aan de natuur veroorzaakt, in het bijzonder aan de rivier Vilcabamba. Het weghalen van rotsen, zand en bomen misvormde bovendien de rivieroeveren en verwoestte het land van de bevolking langs deze oevers. Het project, inmiddels drie jaar aan de gang, schond direct de rechten van de natuur. Het stadsbestuur werd door twee Amerikanen die in de regio leefden, aangeklaagd. Zij eisten eerbiediging van de rechten van de natuur zoals beschermd door artikel 71 van de Grondwet van 2008, te weten:

'Nature, or Pacha Mama, where life is reproduced and occurs, has the right to integral respect for its existence and for the maintenance and regeneration of its life cycles, structure, functions and evolutionary processes.

*All persons, communities, peoples and nations can call upon public authorities to enforce the rights of nature. To enforce and interpret these rights, the principles set forth in the Constitution shall be observed, as appropriate.'*¹³

In eerste instantie (2010) werd de zaak niet-ontvankelijk verklaard door een voorondersteld gebrek aan *locus standi*. In hoger beroep (2011) werd er echter sterk de nadruk op gelegd dat deze beslissing niet overeenkomstig de (nieuwe) (grond)wet was. Ontvankelijkheidseisen waren door de *actio popularis* (vrijwel) irrelevant en de rechters oordeelden dat de rechten van de natuur werden geschonden (art. 71). Het stadsbestuur werd veroordeeld tot een sanerings- en herstelplan voor de bewoners van de directe omgeving maar óók voor de benadeelde rivier zelf en haar oevers.¹⁴

12 Provincial Court of Justice Loja 30 maart 2011, sentence nr. 11121-2011-0010 (*Vilcabamba v. Loja*).

13 Titel II, Hoofdstuk 7, art. 71.

14 Zie voetnoot 12.

Uit bovenstaand voorbeeld blijkt dat het juridisch mogelijk is om rechten aan de natuur toe te kennen, net zoals het mogelijk is gebleken rechten aan minderjarigen of rechtspersoonlijkheid aan bedrijven toe te kennen. Ofschoon een universele verklaring van de rechten van de natuur nog niet gerealiseerd is, blijken diverse landen zich reeds bezig te houden met een op rechten van de natuur gebaseerde beweging. Zo kreeg de Whanganui-rivier in Nieuw-Zeeland in 2012 rechtspersoonlijkheid en de status van 'Te Awa Tua' (een geïntegreerd levend geheel). Eén lid van de inheemse bevolkingsgroep de Maori en één vertegenwoordiger van de Kroon behartigen sindsdien als voogden de belangen van deze rivier, een van de grootste van het land.¹⁵ In Duitsland is het milieugroeperingen in verschillende *Länder* (deelstaten) door middel van speciale milieuverordeningen toegestaan om als aangewezen voogd voor bepaalde bossen op te treden.¹⁶ In het *Bundesnaturschutzgesetz*, een Duitse federale wet, is sinds 2002 vastgelegd dat bepaalde non-profitorganisaties bevoegdheden kunnen worden toegekend om deel te nemen aan activiteiten die het milieu van beschermde natuurgebieden beïnvloeden, vanaf het stadium van de planning tot aan dat van eventuele rechtszaken. Zij mogen hierbij in speciale gevallen ook als voogd optreden.¹⁷ In de Verenigde Staten is de *National Oceanic and Atmospheric Administration* (NOAA) binnen de visserijzone de aangewezen voogd voor vissen, zeezoogdieren en het ecosysteem dat hen in stand houdt. Deze instelling heeft de bevoegdheid om rechtszaken aan te spannen tegen eenieder die schade aan de 'beschermeling' toebrengt.¹⁸ Onder de *Superfunds Acts* is de president bovendien bevoegd om organen van federale en deelstaten als voogd voor natuurlijke hulpbronnen aan te wijzen, met de mogelijkheid om vervuilers te dagvaarden voor vergoeding van de herstellkosten.¹⁹ Ecuador heeft, zoals we eerder zagen, in 2008 zelfs een grondwetswijziging doorgevoerd²⁰ en de natuur heeft er inmiddels haar eerste rechtszaak gewonnen.²¹ Bolivia, tot slot, ontwikkelde de *Law of the Rights of Mother Earth* waardoor de natuur rechten heeft verworven en waarmee een radicale en ecologische verandering in de Boliviaanse economie en samenleving wordt beoogd, door een evenwicht te vinden tussen de rechten van de natuur en de reglementering van industrieën.²² Het is ook de president van Bolivia die de *Proposal Universal Declaration of the Rights of Mother Earth* aan de Verenigde Naties heeft aangeboden.²³ Dit voorstel werd in

15 Waitangi Tribunal *The Whanganui River Report: Wai 167* (GP Publications, Wellington, 1999) at 2; zie ook T. Barraclough, *How far can the Te Awa Tupia (Whanganui River) proposal be said to reflect the rights of nature in New Zealand?* (dissertation University of Otago), 2013, <www.otago.ac.nz/law/research/journals/otago065278.pdf> (laatst geraadpleegd 18 juli 2016); S. Postel, 'A river in New Zealand gets a legal voice', *National Geographic* 4 september 2012, <<http://newswatch.nationalgeographic.com/2012/09/04/a-river-in-new-zealand-gets-a-legal-voice/>> (laatst geraadpleegd 24 mei 2016).

16 Zie bijv.: §39a *Berliner Naturschutzgesetz*; §36 *Hessisches Naturschutzgesetz*.

17 Art. 3 en 63-64 *Bundesnaturschutzgesetz*.

18 National Contingency Plan (NCP), 40 CFR §§ 300.600-300.615, <www.gpo.gov/fdsys/pkg/CFR-2011-title40-vol28/pdf/CFR-2011-title40-vol28-part300.pdf> (laatst geraadpleegd 24 mei 2016).

19 Exec. Order No. 12580, 52 F.R. 2923 (1987) based on 42 U.S. Code Subchapter I – Hazardous Substances Releases, Liability, Compensation § 9615 (Presidential delegation and assignment of duties or powers and promulgation of regulations).

20 Zie voetnoot 11.

21 Zie voetnoot 12.

22 *Pacto de Unidad* 2010; zie ook *Ley de Derechos de la MadreTierra*, Ley 071, 21 december 2010; *La Ley Marco de la Madre Tierra y Desarrollo Integral para Vivir Bien*, Ley 300, 15 oktober 2012.

23 Zie voetnoot 8.

Mr. M.A.M. Bury

2010 aangenomen en ondertekend op de eerste *World Peoples Conference on Climate Change and the Rights of Mother Earth* in Bolivia.

Genoemde voorbeelden leiden tot de vraag wát het hebben van rechten van de natuur nu eigenlijk betekent.

3. Rechten van de natuur

Wanneer rechten van de natuur erkend worden, dan worden die juridisch pas effectief als de natuur als belanghebbende partij – middels een voogd – voor de rechter haar eigen zaken kan behartigen, als schade aan haar wordt vastgesteld als een – van de schade voor de mens – onafhankelijke factor en als zij zelf begunstigde is bij de toekenning van een (schade)vergoeding, via bijvoorbeeld een beheerd fonds.²⁴ Deze drie zojuist genoemde componenten worden hieronder toegelicht.

3.1 Toegang tot de rechter via voogdijschap over de natuur

Een van de voorwaarden waaraan voldaan moet worden, wil de natuur meetellen en een juridisch erkende, intrinsieke waarde hebben, is dat zij in eigen naam, via bijvoorbeeld een voogd, een rechtsvordering moet kunnen instellen.²⁵ De natuur heeft dan *locus standi*. Het verschil tussen rechtszaken die worden gevoerd *in het belang* van de natuur en rechtszaken die worden gevoerd *in naam* van de natuur zit hem in het feit dat in het eerste geval eisers (zelf) moeten voldoen aan de criteria voor *locus standi*; voldoen zij daar niet aan dan wordt de zaak niet in behandeling genomen en zijn dergelijke wetten ineffectief. In het tweede geval is *locus standi* toegekend aan de natuur zelf. Als de natuur onderwerp van een wet of bepaling is, kan *standing* een logisch gevolg zijn. Voogden (of andere natuurlijke of rechtspersonen) zouden dan kunnen optreden in naam van de natuur, zowel op nationaal als internationaal niveau. Dit leidt ertoe dat zaken in behandeling worden genomen daar waar eisers die deze in het belang van de natuur willen voeren *standing* ontberen, omdat zij niet voldoen aan de criteria voor *locus standing*.²⁶ Zo wordt in de Verenigde Staten al langere tijd een juridische strijd gevoerd om aan dieren (chimpansees, olifanten) rechten, rechtspersoonlijkheid en *standing* toe te kennen, om op die manier te bewerkstelligen dat hun leefomstandigheden worden verbeterd.²⁷

Wettelijk toegewezen voogden kunnen de belangen van de natuur behartigen op grond van bestaand (inter)nationaal milieurecht. De cruciale bepalingen (wetten, verdragen) blijven zoals gewoon voorbehouden aan wetgever, bestuursorganen en/of verdragssluitende partijen die de prioriteiten vaststellen en de structuur en richting geven waar rechtspraak,

24 Ch. Stone, 'Should trees have standing? Towards legal rights for natural objects', *Southern California Law Review* 1972, p. 450-501; zie ook Ch. Stone, *Should trees have standing? Law mortality, and the environment*, New York: Oxford University Press 2010; A. Grear (red.), *Should trees have standing? 40 years on*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing 2012.

25 Stone 2010, p. 4.

26 S. Schwemin, *What if we could sue the hurricanes? The necessity of recognizing the rights of natural entities* (J.D. Candidate Orlando, Barry University, School of Law), 2008, p.10, <<http://earthjuris.org/wp-content/uploads/2011/05/spring2008-Schwemin.pdf>> (laatst geraadpleegd 2 september 2014).

27 <www.nonhumanrightsproject.org>, zie het kopje 'court cases'.

arbitrage en diplomatie zich op kunnen oriënteren.²⁸ Voogden genieten hierbij geen ongelimiteerde bevoegdheden, maar slechts die welke zij toebedeeld krijgen van, bijvoorbeeld, bestaande (inter)nationale organisaties waarbinnen zij opereren en die zij ondersteunen.²⁹ Waar *non-humans* niet vertegenwoordigd worden kan milieuwetgeving zo ge(her)formuleerd worden dat *ad litum*, aan 'enig persoon' zoals bijvoorbeeld in de *Endangered Species Act* (ESA),³⁰ of zelfs aan 'enige entiteit' *standing* wordt verleend en opgetreden kan worden namens (dit deel van) de natuur.³¹

Een van de weinige zaken die gevoerd werd in naam van de species en op grond van de ESA is die van de *loggerhead* schildpad, waarbij het ging om een regionale verordening met betrekking tot verlichting in het gebied waar de schildpadden nestelden.³² De ESA komt dicht bij het toekennen van rechten aan de natuur, namelijk voor zover deze natuur (species) op de lijst van bedreigde soorten voorkomt. Zo moest een groot damproject gestopt worden in de *Snail darter*-zaak, zonder enige consideratie voor de economische impact hiervan, omdat het project een door ESA beschermde vissoort bedreigde.³³

3.2 Schade aan de natuur zelf

Wil schade aan de natuur worden vastgesteld als een – van de schade voor de mens – afhankelijke factor dan zal haar intrinsieke waarde moeten worden vastgesteld. Het toekennen van deze waarde aan bijvoorbeeld leven (de entiteit), habitat voor ander leven (zoals voor bepaalde species), longen van de aarde et cetera, gebeurt door natuurlijke en rechtspersonen. Dit is een moeilijke maar geen onmogelijke opgave. Een te hoge inschatting is daarbij praktisch onmogelijk en geniet misschien zelfs wel de voorkeur, omdat de (gevolg)schade aan de natuur – en dientengevolge ook aan de mensheid – op de lange termijn niet in te schatten is.

Sandler³⁴ spreekt van de subjectieve intrinsieke waarde van de natuur, die niet noodzakelijkerwijs antropocentrisch is.³⁵ De *willingness to pay* is hierbij een internationaal veel gebruikte maat voor de waarde die een bevolking aan een bepaald beleid of bepaalde maatregelen hecht om het milieu in stand te houden; ook wel de maatschappelijke waarde van de natuur genoemd. Zo is uit onderzoek naar de economische waarde van de natuur op Bonaire gebleken dat deze jaarlijks 105 miljoen dollar waard is: 37 miljoen is de feitelijke opbrengst die de natuur genereert als bron van inkomsten en 68 miljoen is de *willingness to*

28 Stone 2010, p. 67.

29 Stone 2010, p. 130-131.

30 16 U.S.C. §1532, Sec. 3 lid 13 Endangered Species Act 1973, Verenigde Staten.

31 Stone 2010, p. 62, 68.

32 *Loggerhead Turtle v. County Council of Volusia County, Fla.*, 148 F.3d 1231, 1249-50 (11th Cir.1998).

33 *Snail Darter Case, Tennessee Valley Authority v. Hill*, 437 U.S. 153 (1978).

34 Ronald Sandler is professor in de filosofie verbonden aan het Departement van Filosofie en Religie, een onderzoeker van de Nanotechnology and Society Research Group, en onderzoeker van het Environmental Justice Research Collaborative aan de Northeastern University, Boston, U.S.A.

35 R. Sandler, 'Intrinsic value, ecology and conservation', *Nature Education Knowledge* 2012, 3(10):4, <www.nature.com/scitable/knowledge/library/intrinsic-value-ecology-and-conservation-25815400> (laatst geraadpleegd 18 juli 2016).

pay van (Caribische) Nederlanders voor het in stand houden van de Bonairiaanse natuur.³⁶ Een ander voorbeeld van de subjectieve intrinsieke waarde die aan bepaalde species is toegekend vinden we in de *Convention on International Trade in Engangered Species of Wild Fauna and Flora* (CITES).³⁷

De juridische gevolgen van het toebrengen van schade aan de verpersoonlijkte natuur *an sich* kunnen divers zijn, zoals bijvoorbeeld het volledig moeten herstellen van die schade, financiële compensatie, het moeten afzien van de schadeveroorzakende handeling en/of het bieden van garanties dat de handeling niet herhaald wordt.³⁸ Zo moesten exploitanten van een olietanker de kosten betalen die nodig waren om een Puerto Ricaans moeras dat door wanbeleid werd verwoest weer in zijn oorspronkelijke staat te herstellen. Kosten die zelfs de marktwaarde overstegen.³⁹ Kern van de zaak is dat niet alleen de antropocentrische kosten maar ook de kosten van de natuur *an sich* worden gedragen door de vervuiler,⁴⁰ op grond van hetzelfde *polluter pays*-beginsel dat wij reeds kennen.⁴¹

3.3 Beheerde fondsen van de natuur

De derde en laatste voorwaarde die samenhangt met het hebben van rechtspersoonlijkheid is dat in een begunstigend vonnis de natuur zelf begunstigde is. Schadevergoedingen kunnen op deze manier via een door een voogd beheerd fonds rechtstreeks ten goede komen aan de natuur, door investering in natuurverbetering, herstel in de oorspronkelijke staat, of, indien dit niet mogelijk is, door het elders verbeteren en/of beter beschermen van de natuur. Door in het geval van een rechterlijk vonnis de natuur (zelf) als begunstigde aan te wijzen, wordt tevens voorkomen dat diezelfde natuur terzijde geschoven wordt bij eventuele onderhandelingen tussen partijen, welke ertoe leiden dat zij geen of andersoortig gebruik maken van de hun toegekende rechten c.q. schadevergoeding.⁴²

Het verwerven van fondsen voor de natuur is geen nieuw fenomeen. Zo werd de *Allied Chemical Company* die tonnen uiterst giftige pesticide in een rivier liet weglopen, veroordeeld tot een boete van 13.24 miljoen dollar, wat werd verlaagd tot 4.5 miljoen dollar op voorwaarde dat het bedrijf een bijdrage van 5 miljoen dollar zou storten in een milieufonds dat toezicht moest houden op het herstel van dezelfde rivier.⁴³ Ook de *International Oil Pollution*

36 The Economics of Ecosystems and Biodiversity, <www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2013/11/21/onderzoeksrapporten-naar-economische-waarde-van-natuur-teeb.html>, klik op 'TEEB Bonaire' en download 'Aanbieding TEEB Bonaire' (evt. de bijlagen) (laatst geraadpleegd 27 mei 2016).

37 Convention on International Trade in Endangered Species, <www.cites.org/eng/disc/text.php> (laatst geraadpleegd 27 mei 2016).

38 Vgl. 'Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts', A/RES/56/83.

39 Puerto Rico v. S.S. Zoe Colocotroni, 456 F. Supp. 1327 (D.P.R. 1978) en 628 F.2d 652 (1st Cir. 1978). In deze zaak waren overheidsorganen gemachtigd als voogd van het milieu op te treden.

40 Stone 2010, p. 13-16 en 168-171.

41 M.N. Shaw, *International law. Sixth edition*, New York: Cambridge University Press 2008, p. 870; zie ook art. 16 Verklaring van Rio de Janeiro 1992: de vervuiler behoort in beginsel de kosten van de verontreiniging te dragen, met inachtneming van het publieke belang en zonder de internationale handel en investeringen te verstoren.

42 Stone 2010, p. 16.

43 United States v. Allied Chemical Corp., 420 F. Supp. 122 (1976).

*Compensation Funds*⁴⁴ zijn voorbeelden van dergelijke fondsen, waarbij na de ramp met de olietanker Erika voor de kust van Frankrijk naast economische, materiële en morele schade óók het bestaan van pure milieuschade werd erkend voor Frankrijk.⁴⁵

4. Aruba en de rechten van zijn natuur

Slaan wij de Staatsregeling en landsverordeningen van Aruba erop na dan blijkt dat de natuur (zelf) op Aruba geen (grond)rechten heeft. In de Natuurbeschermingsverordening⁴⁶ worden slechts inheemse flora en fauna beschermd *wier voortbestaan bedreigd wordt* (lid 1), die *waardevol gevonden worden* (lid 2 sub a) en individuele planten en groepen van planten op *wiens aanwezigheid prijs wordt gesteld* (lid 2 sub b). Ondanks deze landsverordening, de diverse landsbesluiten,⁴⁷ de tientallen milieuarapporten over Aruba en de regio⁴⁸ en de aandacht die duurzame ontwikkeling de laatste jaren van de overheid krijgt door middel van het *Green Aruba*-platform,⁴⁹ is heden ten dage nog steeds te zien dat de natuur wordt opgeofferd voor bouwactiviteiten en/of de ontwikkeling van infrastructuur. Het *Green Corridor*-project waarvoor onder andere de mangroven moeten wijken voor een dubbele weg vanaf de luchthaven tot aan Pos Chiquito en het veranderen van het Ruimtelijke Ontwikkelingsplan waardoor groengebieden en bufferzones kunnen worden omgezet in bouwzones voor hotels, zijn enkele recente voorbeelden hiervan.⁵⁰ Naast het feit dat er procedures zijn die dit mogelijk maken (bijvoorbeeld via vergunningen), wordt er soms ook geopereerd binnen een juridisch vacuüm, waarbinnen de natuur schade oploopt maar 'stemloos' is. Dit klemmt te meer bij *Small Island (Developing) States* als er weinig toezichtscapaciteit is en/of grote economische achterstand. In het eerste geval kan *empowerment* door natuurrechten een oplossing bieden, in het laatste geval kunnen natuurrechten als een materiële vorm van *checks and balances* tegenover de dominantie van de economie fungeren. Ook op Aruba (en de andere eilanden) kunnen de belangen van de natuur beter behartigd worden met het bewerkstelligen van *locus standi* voor eenieder en/of voor wettelijke aangewezen voogden, het waarderen van (schade aan de) natuur en het instellen van beheerde fondsen waar per geval vergoedingen in gestort worden voor herstel. Daartoe moet wel de mogelijkheid geschapen worden dat de natuur (zelf), door middel van een wijziging in landsverordeningen en/of de Staatsregeling, rechten toegewezen krijgt. Geen land hoeft daarvoor zelf het wiel uit te vinden, ook Aruba niet, want anderen zijn ons immers voorgegaan. Naast de

44 IOPC Funds, <www.iopcfunds.org/about-us/> (laatst geraadpleegd 14 juli 2016).

45 Erika 2012, informatie m.b.t. het vonnis in cassatie, <<http://documentservices.iopcfunds.org/meeting-documents/download/docs/3669/lang/en/>> (laatst geraadpleegd 14 juli 2016).

46 Natuurbeschermingsverordening, AB 1995, 2.

47 Voor een overzicht zie: <www.gobierno.aw>, zie de kopjes 'Gobernacion', 'Ordenansa nacional (ley)', 'Vivienda, ordenamento territorial y medio ambiente' (laatst geraadpleegd 14 juli 2016).

48 J.W.T. Koopmans, E.L. Sjak-Shie & G.A.E. Thodé, *Milieu en ruimtelijke ordening in Aruba*, Oranjestad: VAD 1994, p. 249-253.

49 Green Aruba, <www.greenaruba.org> (laatst geraadpleegd 12 juli 2016); zie ook <www.pmoaruba.com/vision/green-aruba-conference/> (laatst geraadpleegd 29 mei 2016).

50 Zie <www.greencorridoraruba.com>. In verband met geplande hotelvoorzieningen in 'groengebied' rond de Bubali-plas is onlangs een kort geding aangespannen door de Aruba Birdlife Conservation, zie Gerecht in Eerste Aanleg van Aruba 7 juni 2016, ECLI:NL:OGEEA:2016:439.

Mr. M.A.M. Bury

samenwerking met TNO⁵¹ voor *Green Aruba*⁵² kan Aruba ook de hulp van het *Community Environmental Legal Defense Fund*⁵³ inroepen. Dit is een groot non-profitadvocatenkantoor dat met het oog op het algemeen belang wereldwijd vrijblijvend en betaalbaar juridische diensten verleent bij het verduurzamen van de natuur door middel van het verankeren van rechten van de natuur. Het kan juridische assistentie verlenen bij het ontwerpen van nieuwe wetgeving, welke de status van vele natuurlijke gemeenschappen en ecosystemen (waaronder die van Ecuador) reeds veranderde van eigendom in die van 'rechtendragende entiteit'. Aruba kan zo het toekennen van rechten aan de natuur complementair maken aan de pioniersrol die de huidige overheid wil vervullen op het gebied van innovatie en duurzame ontwikkeling.

5. Conclusie

Het verschil in uitkomst tussen een rechtszaak als die van de zeehonden (in par. 1) en die van de Vilcabamba-rivier (in par. 2) staat of valt met het toekennen van rechten aan de natuur. Die toekenning is net zomin onmogelijk als het toekennen van rechten aan niet-menselijke entiteiten zoals naamloze vennootschappen en stichtingen. Rechten dienen te kunnen worden geëffectueerd voor een gezaghebbende instantie die kan nagaan of deze rechten geschonden worden. De rechten van de natuur worden juridisch effectief als de natuur als rechthebbende entiteit op grond van (inter)nationaal milieurecht in eigen naam een vordering kan instellen zodat zij altijd een 'key to the courthouse door' heeft. Vervolgens verlangt effectiviteit dat er gekeken wordt naar de intrinsieke natuurwaarde(n), op deze manier kan de schade aan de natuur (zelf) worden vastgesteld. Als laatste moet de schade aan haar (zelf) worden vergoed of moet de natuur op andere wijze gecompenseerd worden. Dit schept financiële mogelijkheden voor herstel, verbetering en/of betere bescherming. Bij dit alles kan de natuur of kunnen natuurlijke fenomenen door een voogd vertegenwoordigd worden; een voogd die ook het fonds beheert waar vergoedingen in terecht-komen. Voogden kunnen hiervoor wettelijk aangewezen worden, binnen al dan niet reeds bestaande instituten die zich bezighouden met het milieu, en aan hen kunnen wettelijk bevoegdheden worden toebedeeld. Om te voorkomen dat bepaalde delen van de natuur buiten de boot vallen, kan milieuwetgeving – waar nodig – zo ingericht worden dat *ad litem* aan 'eenieder' of aan 'enige entiteit' *locus standi* verleend wordt.

Rechten van de natuur moeten hierbij niet worden gezien als alibi voor overheden om geen regelingen ter bescherming van natuur(waarden) meer uit te vaardigen of bestaande regelingen te schrappen. Hun rol is er enerzijds juist in gelegen om de natuur een positie te geven die de overheid extra kan aanmoedigen om eigen regelingen te treffen en deze effectief te handhaven. Anderzijds kunnen rechten van de natuur een belangrijke complementaire rol vervullen waar dergelijke regelingen geen (stelselmatig) adequate bescherming bieden, opdat daar waar natuurwaarden concreet worden bedreigd aan de natuur een 'stem' is toegekend waarmee tegen die bedreiging effectief verweer kan worden gevoerd.

51 De organisatie voor Toegepast Wetenschappelijk Onderzoek, Nederland.

52 Zie voetnoot 48.

53 CELDF, <www.celdf.org> (laatst geraadpleegd 27 mei 2016).

Een universele verklaring van de rechten van de natuur heeft als gevolg dat de natuur in álle situaties waarin zich (grensoverschrijdende) milieuschade voordoet voor haar rechten kan opkomen (zoals in het geval van de zeehonden). De beweging die momenteel gaande is, inspireert om uiteindelijk te evolueren tot steeds betere en verder uitgewerkte rechten voor de natuur. Het feit dat ze steeds meer een plaats innemen in de juridische context zal onze gedachten hierover sturen en dus die van bestuurders, wetgevers en rechters. De Caribische context van zich economisch ontwikkelende *Small Island (Developing) States* zou gebaat zijn met initiatieven op dit gebied, misschien ook als 'proeftuin' voor andere landen en staten, vooral omdat economische groei zonder aandacht voor de natuur niet duurzaam is.